

Utenriksøkonomi og disponibel inntekt for Norge

Utenriksøkonomi i 2003

Foreløpige beregninger viser et overskudd på driftsbalansen overfor utlandet på 202,7 milliarder kroner i 2003. Dette er en oppgang på 6,6 milliarder kroner i forhold til 2002. Handelen med varer og tjenester overfor utlandet ga et overskudd på 214,4 milliarder kroner i 2003, en bedring på 4,7 milliarder fra året før. Underskuddet på rente- og stønadsbalansen ble redusert med 1,9 milliarder og endte på -11,7 milliarder kroner i 2003. Sammenhengen mellom overskudd på driftsbalansen og økning i Norges netto fordringer på utlandet er forklart i egen boks.

Eksport av råolje og naturgass til 288 milliarder

Handelen med varer overfor utlandet ga Norge et overskudd på 193 milliarder kroner i 2003, en oppgang på 5,7 milliarder kroner fra 2002.

Norge eksporterte råolje og naturgass for 287,6 milliarder kroner i 2003 mot 273,9 milliarder året før. Eksportverdien av tradisjonelle varer økte med 1,3 prosent. Volumveksten var på 2,5 prosent, mens det var en prisnedgang på 1,1 prosent. Blant tradisjonelle varer var det raffinerte oljeprodukter, kjemiske råvarer og metaller som bidro mest til oppgangen i eksportinntektene. For alle gruppene skyldes verdioppgangen en kraftig oppgang i volum.

Import av tradisjonelle varer økte med 12,7 milliarder kroner eller 4,7 prosent fra 2002. Volumet og prisene økte med henholdsvis 4,1 og 0,6 prosent. Det var gruppene kjemiske og mineralske produkter, metaller og verkstedprodukter som bidro mest til oppgangen i importverdien.

Eksportverdien av skip, oljeplattformer og fly sank med 24,2 prosent fra 2002, og endte på 9,5 milliarder kroner i 2003. Importverdien av skip og oljeplattformer sank med 5,3 milliarder kroner fra 2002 til 2003, forårsaket av volum- og prisnedgang på henholdsvis 24,3 og 13,9 prosent.

Positiv tjenestebalanse

Handelen med tjenester overfor utlandet viser et overskudd på 21,8 milliarder kroner for 2003. Total eksport av tjenester utgjorde 160,8 milliarder i 2003, en oppgang på 7 milliarder kroner fra året før. Skipsfartens bruttofrakter opptjent i utlandet økte med 2,7 milliarder kroner. Det var en prisstigning på 6,5 prosent og en volumnedgang på 2,5 prosent.

Importverdien av tjenester gikk opp fra 130,9 milliarder kroner i 2002 til 139 milliarder i 2003. Volumet økte med 0,2 prosent, mens prisene steg med 6,0 prosent. Verdien av driftsutgifter tilknyttet skipsfarten

Eksport og import

Prosentvis endring fra 2002 til 2003

	Verdi	Volum	Pris
Eksport	3,2	0,1	3,1
Tradisjonelle varer	1,3	2,5	-1,1
Råolje og naturgass	5,0	-0,5	5,5
Skip, oljeplattformer og fly	-24,2	-13,4	-12,4
Tjenester	4,6	-0,5	5,1
Import	3,7	1,8	1,9
Tradisjonelle varer	4,7	4,1	0,6
Råolje og naturgass	6,9	5,8	1,1
Skip, oljeplattformer og fly	-34,8	-24,3	-13,9
Tjenester	6,2	0,2	6,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Driftsbalansen. 2002-2003. Milliarder kroner

	2002	2003									Endring 2002-2003		
			02.01	02.02	02.03	02.04	03.01	03.02	03.03	03.04	Verdi	Volum	Pris
Eksport	626,4	646,7	152,6	159,5	152,0	162,4	162,2	155,2	156,9	172,4	20,3	0,9	19,4
Tradisjonelle varer	186,2	188,7	47,3	48,2	44,0	46,7	45,1	47,1	45,3	51,2	2,5	5,1	-2,6
Råolje og naturgass	273,9	287,6	64,0	68,8	66,1	75,0	79,0	66,3	67,0	75,4	13,7	-1,6	15,3
Skip, oljeplattformer og fly	12,5	9,5	4,2	3,7	2,4	2,3	2,2	2,6	2,2	2,5	-3,0	-1,8	-1,2
Tjenester	153,8	160,8	37,1	38,9	39,4	38,4	36,0	39,1	42,4	43,4	7,1	-0,8	7,9
Import	416,7	432,3	98,2	108,8	103,9	105,8	101,6	105,6	111,8	113,4	15,6	8,3	7,3
Tradisjonelle varer	268,8	281,6	65,9	68,5	64,5	70,0	68,2	69,0	68,6	75,8	12,7	11,9	0,8
Råolje	1,6	1,7	0,3	0,3	0,4	0,5	0,8	0,3	0,3	0,4	0,1	0,1	0,0
Skip, oljeplattformer og fly	15,3	10,0	2,0	7,3	2,1	3,8	3,3	2,5	2,9	1,3	-5,3	-4,0	-1,3
Tjenester	130,9	139,0	29,9	32,7	36,9	31,5	29,3	33,8	40,0	35,9	8,1	0,3	7,8
Vare- og tjenestebalansen	209,7	214,4	54,4	50,7	48,0	56,6	60,6	49,6	45,1	59,1			
Rente- og stønadsbalansen	-13,6	-11,7	-7,5	-1,5	-2,6	-2,0	-5,8	-5,2	4,9	-5,6			
Driftsbalansen	196,1	202,7	46,9	49,2	45,5	54,6	54,8	44,5	49,9	53,5			

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

økte med 8,6 prosent. Verdien av diverse tjenesteimport til oljevirkksomheten sank med 8,5 prosent. Dette skyldes hovedsakelig lavere volum. Import av transport- og kommunikasjonstjenester viste volumnedgang på 12 prosent, mens prisene sank med 1,6 prosent. For reisetrafikk, dvs. nordmenns utgifter på reise i utlandet var veksten i volum på 5,7 prosent, mens det var en prisoppgang på 8,3 prosent.

Bedring i rente- og stønadsbalansen

Foreløpige beregninger viser et underskudd på rente- og stønadsbalansen på 11,7 milliarder kroner for 2003, en nedgang på 1,9 milliarder kroner i forhold til 2002. Inntekter fra utlandet var i alt på 86,7 milliarder kroner, en oppgang på 4,3 milliarder kroner fra året før. Totale utgifter gikk opp med 2,4 milliarder kroner, og endte på 98,4 milliarder kroner i 2003.

Norge hadde i 2003 et positivt netto resultat av rente- og utbyttestransaksjoner med utlandet på 12,2 milliarder kroner. Rentetransaksjonene ga et overskudd på 15,9 milliarder kroner, men fordi vi yter mer i stønader overfor utlandet enn vi får tilbake, er det fortsatt underskudd på rente- og stønadsbalansen.

Inntekter fra Norges beholdning av utenlandske aksjer og andeler i form av utbetalt utbytte og reinvestert fortjeneste var 14,1 milliarder kroner i 2003, 2,4 milliarder høyere enn året før. Samlet utbetaling til utlendinger fra tilsvarende plasseringer i Norge var 17,8 milliarder, en nedgang på bare 0,3 milliarder kroner fra året før. Datagrunnlaget til beregning av posten reinvestert fortjeneste er svekket og tallene for rente- og stønadsbalansen er derfor mer usikre enn tidligere.

Finansinvesteringer

Landets netto finansinvesteringer overfor utlandet er differansen mellom norske netto transaksjoner i fordringer på utlandet og utlandets netto transaksjoner i fordringer på Norge. Ifølge foreløpige beregninger var netto finansinvesteringer på 208 milliarder kroner i 2003. Av dette utgjorde Oljefondets netto finansinvesteringer 181 milliarder kroner.

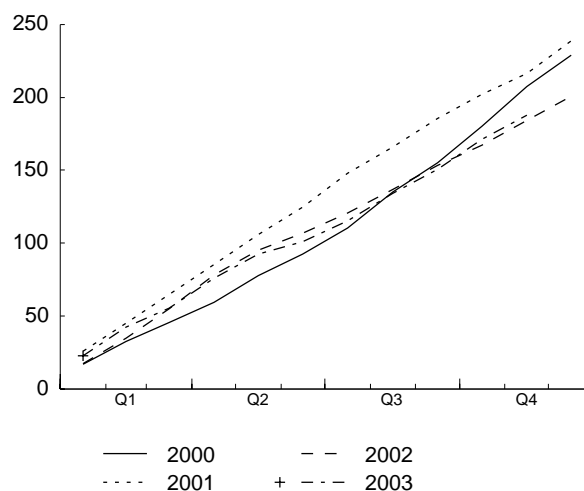
Norge økte sine fordringer på utlandet gjennom transaksjoner med 409 milliarder kroner i 2003. Direkte investeringer i utlandet, dvs. investeringer i utenlandske bedrifter som kontrolleres fra Norge, er beregnet til 19 milliarder kroner. Porteføljeinvesteringer og andre finansinvesteringer, dvs. lån, innskudd og handelskreditter, er beregnet til henholdsvis 177 og 182 milliarder kroner.

Endring i Norges Banks internasjonale reserver som følge av transaksjoner (dvs. uten hensyn til omvurderinger) viser en oppgang på 30 milliarder kroner.

Ifølge foreløpige anslag beløp utlendingers finansinvesteringer i Norge seg til om lag 203 milliarder

Driftsbalansen 2000-2003

Akkumulerte tall i mrd. Nkr måned for måned

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Rente- og stønadsbalansen. Milliarder kroner

	2003
Fra utlandet totalt	87
Lønn	3
Formuesavkastning	72
Løpende overføringer	12
Til utlandet totalt	98
Lønn	5
Formuesavkastning	60
Løpende offentlige overføringer	13
Andre løpende overføringer	21
Rente- og stønadsbalansen	-12
Netto lønn	-2
Netto formuesavkastning	12
Netto løpende overføringer	-22

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kapitalregnskapets hovedposter. Milliarder kroner

	2002	2003
Norske investeringer i utlandet	377	409
Direkte investeringer	32	19
Porteføljeinvesteringer	224	177
Andre finansinvesteringer	75	182
Internasjonale reserver	46	30
Utenlandske investeringer i Norge	264	203
Direkte investeringer	5	13
Porteføljeinvesteringer	39	98
Andre investeringer	219	92
Ufordelte kapitaltransaksjoner og statistiske avvik	82	2
Netto finansinvesteringer totalt	196	208

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utenriksregnskap og rente- og stønadsbalansen

Utenriksregnskapet (UR) viser Norges økonomiske transaksjoner med utlandet. Det skiller mellom driftstransaksjoner og kapitaltransaksjoner. Driftsregnskapet omfatter eksport og import av varer og tjenester, og rente- og stønadsbalansen. Resultatet i en periode presenteres som *driftsbalansen*, som kan være positiv eller negativ, alt etter om det er et overskudd eller underskudd i de løpende driftstransaksjonene med utlandet.

Kapitalregnskapet består av transaksjoner i langsiktige og kortsiktige fordrings- og gjeldsposisjoner, med netto finansinvesteringer som saldpóst. Her inngår bl.a. lån til og fra utlandet, bankinnskudd, omsetning av norske og utenlandske verdipapirer samt endringer i Norges Banks internasjonale reserver. Nettoresultatet av alle transaksjonene i gjelds- og fordringsposter i en periode oppsummeres i saldpósten *nettofinansinvestering*.

I tillegg registreres overføring av formue uten motytelse (kapitaloverføringer) og kjøp og salg av immateriell kapital (patenter, rettigheter etc.). Netto resultat av disse transaksjonene pluss netto finansinvestering skal per definisjon tilsvare resultatet på driftsbalansen.

SSB utarbeider også statistikk over Norges beholdning av fordringer og gjeld overfor utlandet ved utgangen av hvert år. Figuren illustrerer den prinsipielle sammenhengen mellom de ulike konti i utenriksregnskapet og statistikk over Norges fordringer og gjeld overfor utlandet.

Utenriksregnskapet utarbeides i samsvar med internasjonale retningslinjer og de viktigste kildene er SSB's statistikk over utenrikshandelen med varer og valutastatistikk fra Norges Bank.

Rente- og stønadsbalansen

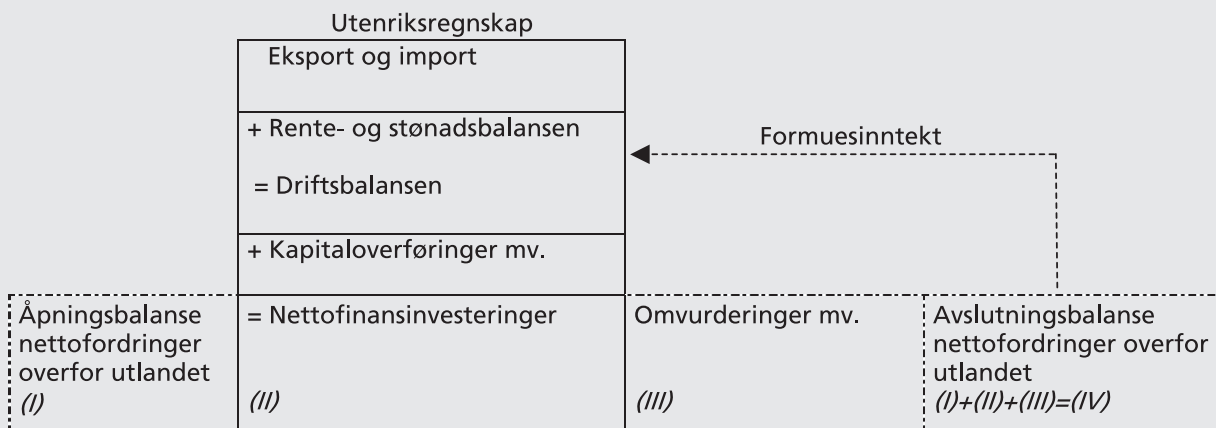
På utenriksregnskapets rente- og stønadsbalanse registreres tre hovedkategorier av inntekt. For det første *lønn* mottatt av nordmenn for arbeid utført i regi av utenlandske arbeidsgivere og tilsvarende lønn til utlendinger ansatt av norske arbeidsgivere. Det gjelder for eksempel lønn til utenlandske sjøfolk på norske skip. For det andre *løpende formuesinntekt* i form av renter, aksjeutbytte og andre former for utbytte, inklusiv reinvestert fortjeneste eller tilbakeholdt overskudd i datterselskaper o.l. i utlandet. Reinvestert fortjeneste er den delen av overskudd i direkte investeringselskaper i utlandet som ikke utbetales som utbytte i en periode. Summen av utbytte og reinvestert fortjeneste uttrykker således en samlet løpende inntekt av eierskap i utenlandsk næringsliv. Den tredje hovedkategorien utgjøres av *løpende inntektsoverføringer* der mottaker ikke gir gjensvar.

Det viktig å være klar over at rente- og stønadsbalansen ekskluderer avkastning i form av pris- og kursgevinster (-tap). Denne typen avkastning posterer i nasjonal- og utenriksregnskapet på konto for *omvurderinger*, og utgjør således en definisjonsmessig forskjell mellom inntektsbegrepet i disse statistikkene og f.eks. vanlige foretaksregnskaper.

I statistikken har en ikke fullstendig informasjon om omvurderinger. Omvurderingene omfatter i praksis beregnede gevinster og tap på alle poster som følge av valutakurssvingninger, samt omvurderinger som skyldes prisendringer på markedspapirer som regnskapsføres av Norges Bank (inkludativt Petroleumsfondet).

Løpende overføringer inkluderer for det første overføringer mellom husholdninger over landegrensene. Videre inkluderes netto premier og påløpte erstatninger i skadeforsikring, samt betaling av skatter på tvers av landegrensene. Endelig inneholder kategorien diverse offentlige overføringer, bl.a. samlet verdi av u-hjelp, enten den har form av varer, tjenester eller direkte pengeytelser fra Norge til bistandsland.

Utenriksregnskap og fordringer og gjeld overfor utlandet

kroner i 2003, hvorav direkte investeringer utgjorde 13 milliarder kroner. Porteføljeinvesteringer var på 98 milliarder kroner, mens andre finansinvesteringer er anslått til 92 milliarder kroner.

Økningen i Norges netto fordringer på utlandet var i 2003 høyere enn netto finansinvesteringer skulle tilsi. Dette skyldes positive omvurderinger på 34,5 milliarder kroner, som uttrykker en beregnet gevinst på bakgrunn av svingninger i valutakurser og utvikling i kursen på enkelte finansobjekter. I og med at ikke alle prisendringer på verdipapirer er kjent, er anslaget på totale omvurderinger beheftet med usikkerhet.

Utviklingen i Norges utenriksøkonomi siden 1990

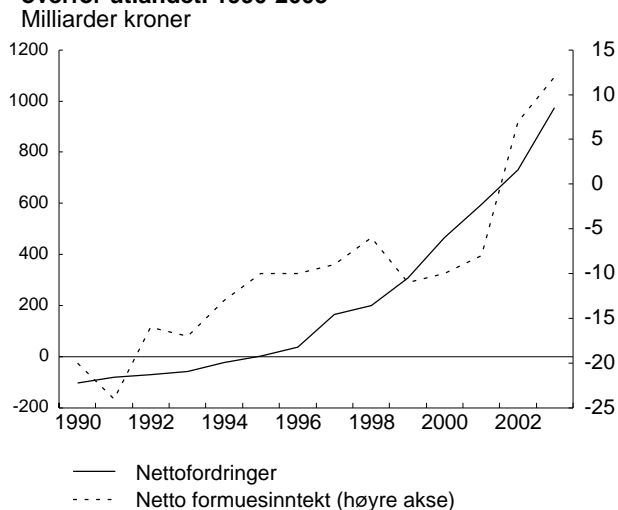
Etter en periode med underskudd på siste halvdel av 1980-tallet, hadde Norge de aller fleste årene på 1990-tallet betydelige overskudd på driftsbalansen overfor utlandet. Unntaket var 1998 da driftsbalansen var nær null. Et overskudd på driftsbalansen betyr isolert sett at landets netto fordringer på utlandet øker. En måte å illustrere dette på er å si at landets transaksjoner i utenlandsk valuta går med overskudd og at beholdningen av utenlandsk valuta dermed øker.

Vedvarende overskudd på driftsbalansen betyr altså en gradvis bedring av landets fordrings- og gjeldsposisjon over for utlandet. Ifølge Statistisk sentralbyrås finansstilling hadde Norge ved utgangen av 1990 netto gjeld til utlandet på over 100 milliarder kroner. Ved utgangen av 1999 var dette snudd til en netto fordringsposisjon på over 300 milliarder kroner, altså en bedring med 400 milliarder kroner i løpet av 9 år. Overskuddet på driftsregnskapet har økt ytterligere inn i det nye århundret, og Norges netto fordringer på utlandet kan foreløpig anslås til om lag 975 milliarder kroner ved utgangen av 2003. En voksende netto formue i utlandet gir isolert sett grunnlag for økte netto formuesinntekter fra utlandet.

Overskuddet på driftsbalansen kan i hele perioden tilskrives høyt eksportoverskudd, som igjen i stor grad er et resultat av olje- og gassvirksomheten. Rente- og stønadsbalansen har derimot vært negativ i alle år. For det første har lønn og løpende overføringer til utlandet har vært større enn tilsvarende inntekter, og vil høyst sannsynlig også i fortsettelsen bidra negativt til rente- og stønadsbalansen.

Men også netto løpende formuesinntekt var negativ i de fleste av årene, selv etter at netto gjeld ble snudd til netto fordringer midt på 1990-tallet. I 1990 var netto løpende formuesinntekter negative med 20 milliarder kroner. Dette underskuddet økte svakt det påfølgende året, for så å bedre seg gradvis. I 1998 var underskuddet kommet ned i 6 milliarder kroner, men økte de to påfølgende årene for så igjen å bli redusert til 8 milliarder kroner i 2001. Først i 2002 var netto

Norges netto fordringer og netto formuesinntekter overfor utlandet. 1990-2003

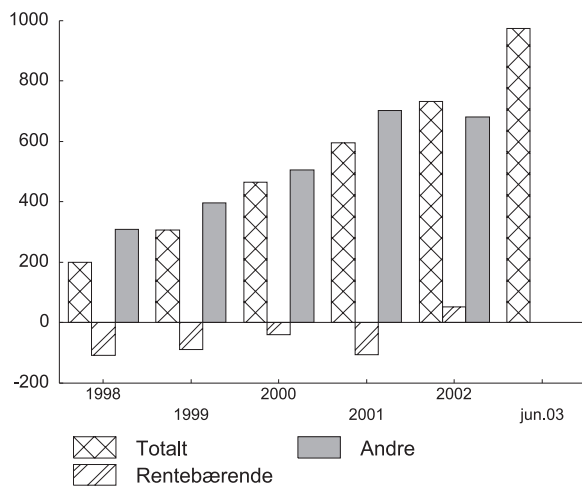
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

formuesinntekt overfor utlandet positiv og for 2003 er overskuddet foreløpig beregnet til 12 milliarder kroner.

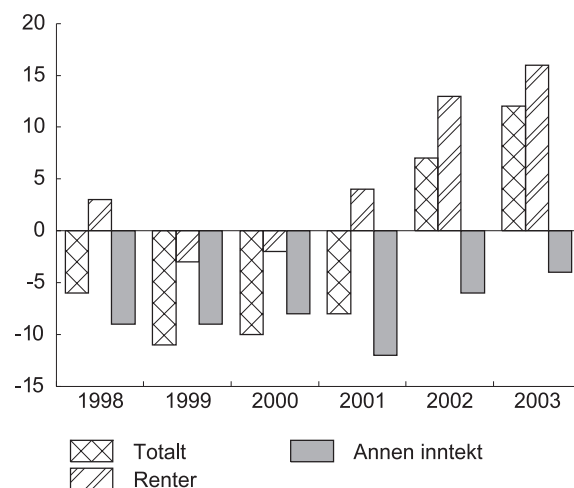
Selv etter at Norges fordringer på utlandet oversteg landets utenlandsgjeld midt på 90-tallet, fortsatte altså utgiftene knyttet til gjeld å være høyere enn formuesinntektene. Sagt på en annen måte har utlendinger fått mer ut av hver krone plassert i Norge enn hva vi får ut av hver krone plassert i utlandet.

Dette må imidlertid ikke tolkes dit hen at nordmenn er dårligere investorer enn utlendinger. Vi må ha i mente at utenlandske investeringer i Norge kun utgjør et segment av andre lands totale utenlandsplasseringer, og de er i Norge i høy grad rettet mot våre mest lønnsomme virksomheter, f.eks. oljenæringen. I sammenligninger mellom land over oppnådd løpende avkastning på utenlandsplasseringer må en ta utgangspunkt i landenes totale fordringer på andre land. Analyser foretatt på data fra 17 OECD land viser at Norges løpende avkastning på utenlandsinvesteringer i perioden 1993-2001 lå over gjennomsnittlig avkastning. Som nevnt er avkastning i form av gevinster på kurssvingninger her holdt utenfor.

Et utgangspunkt i vurdering av årsaker til forskjell i avkastningsrater mellom ulike land, kan være å skille skjematisk mellom ulike investeringsmotiver. På den ene siden kan investeringer være motivert ut fra ønske om høy avkastning gjennom direkte eierskap i næringsliv, f.eks. næringer med ressursrente. På den andre siden kan investeringer være motivert ut fra andre forhold, f.eks. ønske om høy sikkerhet eller av politiske hensyn. En enkelt finansinvestering kan selvsagt være basert på en sammenveing av ulike motiver. Land som kan betraktes som finanssentra (UK, Sveits, USA, Japan) har alle lavere avkastning på sin gjeld enn sine fordringer, noe som kan tolkes som at utlen-

Sammensetning Norges netto fordringer. 1998 - 2003
Milliarder kroner

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Netto formuesinntekt etter type. 1998 - 2003
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

dingers plasseringer i disse landene i relativt større grad er dominert av sikkerhetsmotivet.

Formuens sammensetning

Siden avkastning i form av pris- og kursgevinster føres på konto for omvurderinger og ikke på rente- og stønadsbalansen, vil sammensetningen mellom rentebærende og ikke-rentebærende instrumenter kunne ha stor betydning for utviklingen på rente- og stønadsbalansen. Figuren viser utviklingen i netto fordringers sammensetning fordelt på rentebærende og ikke-rentebærende fordrings- og gjeldsposter.

Bankinnskudd, lån og obligasjoner er eksempler på rentebærende instrumenter, mens aksjer og andeler gir opphav til løpende utbytte og gevinst (eller tap) grunnet i kurssvingninger, se figur over Norges netto formuesinntekter fra utlandet fordelt på renteinntekter og løpende inntekt generert av eierskap i form av utbytte og reinvestert fortjeneste 1998-2003 (samlet eierinntekt).

Som vi ser er samlet eierinntekt negativ i alle årene. Hovedgrunnen er at det føres mer aksjeutbytte ut av Norge enn inn i Norge. I årene fra 1998 til 2003 ble det til sammen betalt ut 80 milliarder kroner mer i utbytte til utlandet enn det vi mottok i utbytte fra utlandet. Netto utbytte til utlandet var spesielt høyt i 2000 og 2001, rundt 20 milliarder kroner, men dette ble i begge årene delvis motvirket av positiv netto reinvestert fortjeneste fra utlandet. For renter var det et overskudd i 1998, underskudd de to påfølgende år og overskudd fra og med 2001. Samlet sett har Norge positiv netto formuesinntekt fra og med 2002.

Oljefondets betydning

Ifølge Norges Banks statistikk hadde Norges Bank inklusiv Oljefondet netto fordringer på utlandet på

Gjennomsnittsavkastning på investeringer i utlandet. 1993-2001. Prosent

Land	Fordringer	Gjeld
Norge	4,9	7,3
UK	5,1	4,8
USA	4,7	3,8
Sverige	5,9	6,2
Tyskland	4,6	5,0
Japan	4,7	4,0
Finland	4,8	4,9
Frankrike	4,1	4,2
Canada	5,0	6,8
Italia	5,3	6,8
Spania	4,2	4,6
Australia	3,8	5,1
Østerrike	5,5	5,5
Sveits	3,9	3,6
New Zealand	3,2	6,4
Sør Afrika	2,8	6,4
Island	7,1	5,3
Gjennomsnitt	4,7	5,4

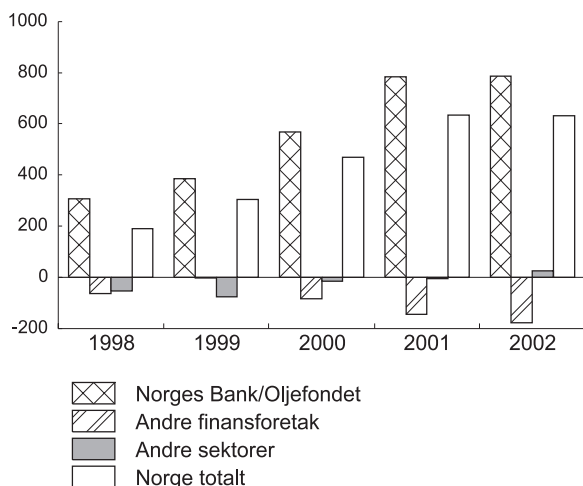
Kilde: IMF.

1 003 milliarder kroner ved utgangen av juni 2003. Landets totale nettofordringer var på samme tidspunkt 931 milliarder kroner, og andre sektorer hadde altså til sammen netto gjeld til utlandet på 72 milliarder kroner, se figur som viser Norges nettofordringer overfor utlandet fra 1998 og fremover fordelt på Norges Bank/Oljefondet og andre sektorer.

Som vi ser har andre finansforetak økende netto gjeld mot utlandet. Dette gjelder særlig bankene, mens forsikringsselskaper har netto fordringer mot utlandet. Andre sektorer har samlet sett over flere år fått avtagende netto gjeld overfor utlandet, og er fra og med 2002 i netto fordringsposisjon. Det er særlig statsforetak som bygger opp netto fordringer. Statsforvaltningen utenom oljefondet og kommunal forvaltning har relativt liten netto gjeld overfor utlandet.

Netto fordringer etter sektor. 1998 - 2002

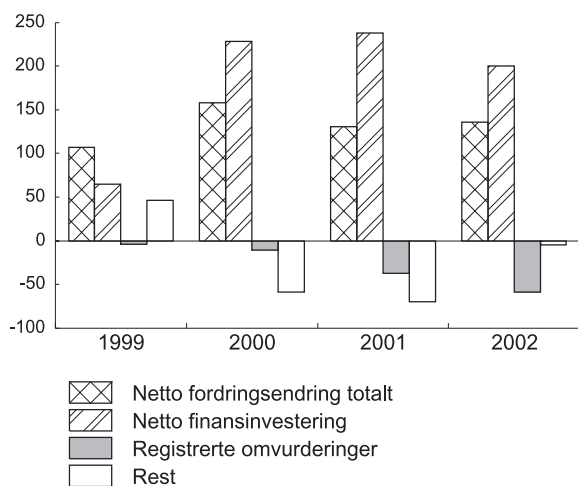
Milliarder kroner

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Endring i Norges nettofordringer på utlandet 1999 - 2002

Milliarder kroner

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Omvurderingenes størrelse

Den totale endringen i netto fordringer i løpet av et år kan forklares med netto finansinvesteringer og netto omvurderinger. Som tidligere nevnt registreres ikke alle omvurderingene. Se figuren over dekomponering av total fordringsendring i netto finansinvesteringer, registrerte omvurderinger og en restpost for årene 1998-2002. I prinsippet skal restposten omfatte uregistrerte omvurderinger og eventuelle balanseendringer av annen natur, f.eks. ensidig nedskrivning av fordrings- og gjeldsposter. I realiteten vil restposten også fange opp statistiske feil i de andre komponentene.

I de tre årene 2000-2002 var både registrerte omvurderinger og restposten negativ. Dette må tolkes som at Norge hadde et netto tap på sine netto fordringer overfor utlandet på grunn av ufordelaktige svingnin-

ger i valuta- og aksjekurser. I 1999 førte derimot slike svingninger til en netto gevinst for Norge.

Asymmetrisk utvikling på kort sikt

Over tid innebærer positiv utvikling i Norges netto fordringer på utlandet en positiv utvikling i løpende netto formuesinntekter. I enkelte perioder går imidlertid utviklingen i netto fordringer og netto formuesinntekter i forskjellig retning. Et eksempel er 1998-1999. En slik asymmetrisk utvikling på kort sikt kan ha flere forklaringer.

Et moment er en forskyvning mellom instrumenter som genererer inntektstrømmer på rente- og stønadsbalansen og instrumenter som ikke gjør det. Et eksempel på dette kan være en forskyvning fra rentebærende til ikke-rentebærende finansobjekter. I den aktuelle perioden utførte Oljefondet en omfattende omveksling fra rentebærende obligasjoner til aksjer i utlandet.

Et annet forhold er forskjellig utvikling i rentesatser i Norge og utlandet, som sammen med valutakursendringer vil kunne påvirke størrelsen på betalingsstrømmene i norske kroner. Rentedifferansen mellom Norge og utlandet økte sterkt i 1998-1999. Økning i rentedifferansen mellom Norge og utlandet vil isolert sett føre til økte rentebetalinger i de tilfeller der kontraktsbetingelsene spesifiserer norske rentevilkår. På fordringsiden vil det normalt si utlendingers lån tatt opp i Norge, og på gjeldssiden utlendingers innskudd i Norge og beholdning av norske rentebærende verdipapirer. For norske fordringsposter i form av innskudd i utlandet og beholdning av utenlandske rentebærende verdipapirer, samt norsk gjeld i form av lån tatt opp i utlandet, vil imidlertid normalt utenlandske rentebetingelser gjelde.

Endring i valutakurser vil endre kroneverdien av rentestrømmene i de tilfeller der kontraktene spesifiserer at rentebetalinger skal skje i annen valuta enn norske kroner. Forskyvninger i fordrings- og gjeldspostenes valutasammensetning, og endringer i relative valutakurser, vil på kort sikt kunne bidra til asymmetrisk utvikling i netto fordringer og løpende inntektsstrømmer.

Det må også nevnes at posteringene på rente- og stønadsbalansen i stor grad følger betalingstidspunktene, slik at det kan oppstå periodiseringsforskjeller mellom inntektspostene og balansepostene. I perioder med rask oppbygging av netto fordringer vil en dermed kunne få et etterslep i inntekt i forhold til beholdningsutviklingen.

Bruttonasjonalproduktet etter inntektskomponenter

I nasjonalregnskapet uttrykker driftsresultatet den delen av bedriftenes verdiskapning som går til godtgjørelse av eiers egeninnsats og til avlønning av kapital som er skutt inn i virksomheten. Driftsresultatet for en næring beregnes som bruttoprodukt fratrukket

Bruttonasjonalprodukt etter inntektskomponenter.
Milliarder kroner

	Endring fra 2002 til 2003			
	2002	2003	Milliarder kroner	Prosent
Bruttonasjonalprodukt	1 522,2	1 570,3	48,1	3,2
Kapitalslit	218,8	220,5	1,7	0,8
Netto produksjonsskatter	171,5	173,1	1,6	0,9
Lønnskostnader	714,3	736,7	22,4	3,1
Driftsresultat	417,6	440,1	22,5	5,4
Fastlands-Norge				
Bruttoprodukt	1 213,8	1 247,3	33,5	2,8
Kapitalslit	149,8	151,2	1,4	0,9
Netto produksjonsskatter	166,7	169,2	2,5	1,5
Lønnskostnader	680,7	703,2	22,5	3,3
Driftsresultat	216,5	223,7	7,2	3,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

kapitalslit, netto næringskatter og lønnskostnader. Netto finansinntekter er ikke med i driftsresultatet i nasjonalregnskapet. Det hefter stor usikkerhet ved de foreløpige tallene for driftsresultatet. Derfor presenteres bare tall for landet totalt og for Fastlands-Norge.

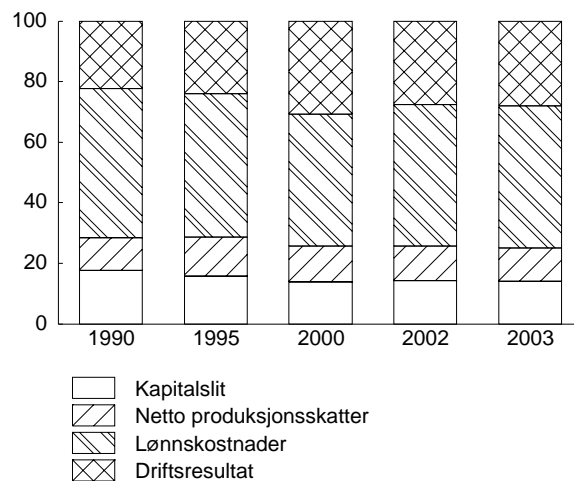
Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttonasjonalproduktet (BNP) i 2003 var på 1 570 milliarder kroner målt i løpende priser, 48 milliarder kroner eller 3,2 prosent høyere enn året før. Til sammenligning ble BNP i løpende priser redusert fra 2001 til 2002 med 4 milliarder kroner. BNP i faste priser økte i 2003 med 0,3 prosent, mens prisdeflatoren for BNP økte med 2,9 prosent.

Kapitalslitet er for 2002 anslått til 221 milliarder kroner, 0,8 prosent over nivået året før. Det er videre anslått at netto produksjonsskatter økte litt under 2 milliarder kroner eller 0,9 prosent. Totale lønnskostnader i 2003 er beregnet til 737 milliarder kroner, en vekst på 3,1 prosent fra 2002. Driftsresultatet totalt i 2002 kan dermed foreløpig anslås til 440 milliarder kroner, mot 418 milliarder kroner året før, dvs. en økning på 5,4 prosent.

For Fastlands-Norge, som omfatter norsk økonomi utenom oljevirksomhet og utenriks sjøfart, viser de foreløpige nasjonalregnskapstallene at driftsresultatet i 2003 vokste med 7 milliarder kroner fra året før. Veksten i bruttoproduktet for Fastlands-Norge var på 34 milliarder, mens kapitalslit, netto produksjonsskatter og lønnskostnader til sammen vokste med 27 milliarder kroner. Lønnsandelen for Fastlands-Norge, dvs. lønnskostnadens andel av bruttoproduktet, er foreløpig beregnet til 56,4 prosent i 2003, om lag det samme som i 2002.

Disponibel inntekt og sparing for Norge

Norge hadde en rekordhøy vekst i disponibel realinntekt fra 1999 til 2000. Deretter var det en svak positiv utvikling i inntekten fra 2000 til 2001 og en reduksjon

Inntektskomponenter i BNP
 I prosent av totalen

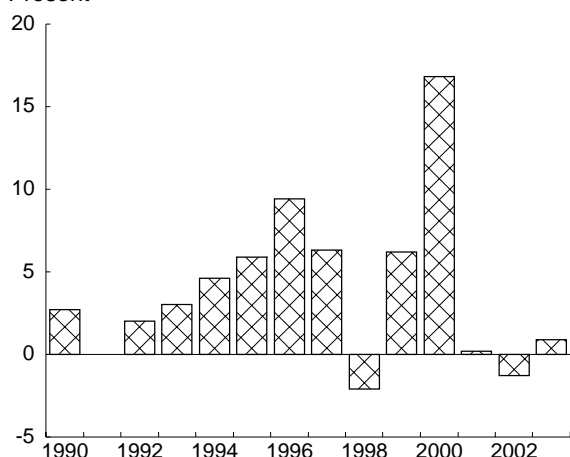
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

på 1,3 prosent fra 2001 til 2002. Nedgangen dette året skyldes at bytteforholdet overfor utlandet forverret seg på grunn av fall i oljeprisen. Fra 2002 til 2003 steg realdisponibel inntekt igjen, ifølge foreløpige beregninger, med 0,9 prosent. Produksjonsutviklingen i oljevirksomheten bidro negativt til utviklingen i realinntekten, mens produksjonsvirksomheten ellers ga et positivt bidrag. Størst effekt hadde utviklingen i bytteforholdet med utlandet, der særlig utviklingen i oljepris i norske kroner sørget for en klar bedring i bytteforholdet mellom norske og utenlandske varer og tjenester. Også rente- og stønadsbalansen bidro til oppgang i realdisponibel inntekt for Norge i 2003. Spareraten for Norge i 2003 er beregnet til i underkant av 20 prosent.

Disponibel inntekt for et land defineres som bruttonasjonalprodukt fratrukket kapitalslit (netto nasjonalprodukt) og netto overføringer til utlandet i form av lønn, formuesavkastning (rente, aksjeutbytte, reinvestert fortjeneste) og løpende stønader (bistand mv.). Omvurderinger av fordringer på utlandet som skyldes variasjoner i valutakurser og andre priser er derimot ikke inkludert i den disponible inntekten. Størrelsen er et nominelt mål på det landet har til disposisjon til konsum og sparing. Disponibel inntekt for Norge er for 2003 foreløpig anslått til 1 338 milliarder kroner. Til sammenligning er BNP beregnet til 1 570 milliarder kroner i 2003.

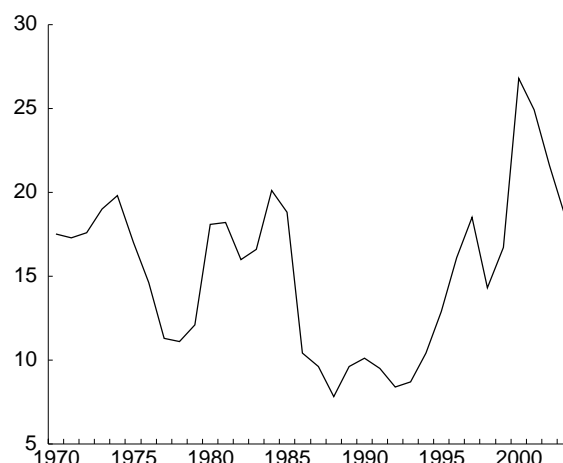
Ved å justere endring i disponibel inntekt for prisstigning på varer og tjenester som anvendes innenlands, kommer en fram til endring i disponibel realinntekt for Norge. For 2003 er det foreløpig anslått at landets totale produksjon bidro med 0,2 prosentpoeng til økt realinntekt, mens bedring i rente- og stønadsbalansen bidro med 0,5 prosentpoeng. Bytteforholdet overfor utlandet, som måles ved forholdet mellom eksport- og

Vekst i disponibel realinntekt for Norge 1990 - 2003 Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sparerate for Norge 1970-2003 Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vekst i disponibel realinntekt for Norge. Prosent

	2001	2002	2003
Vekst i disponibel realinntekt for Norge	0,2	-1,3	0,9
Bidrag fra:			
Produksjonsvekst i oljevirksomhet	1,7	0,3	-0,2
Produksjonsvekst ellers	1,2	1,0	0,4
Endring i bytteforholdet generelt	-2,7	-3,5	0,5
Herav forårsaket av prisendring på råolje og naturgass	-3,6	-4,0	0,6
Endring i rente- og stønadsbalansen	0,1	0,9	0,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

importpriser, bedret seg også. Når eksportprisene øker mer (eller reduseres mindre) enn importprisene, bedres bytteforholdet, noe som innebærer at det skal mindre eksport til for å betale for et gitt importvolum. Prisoppgang for petroleumsprodukter og tjenester mer enn oppveide nedgang i prisene på tradisjonell vareeksport. Også importprisene steg fra 2002 til 2003, men i noe mindre grad enn eksportprisene. Ifølge foreløpige tall bidro endringen i bytteforholdet til å øke veksten i realdisponibel inntekt for Norge med 0,5 prosentpoeng i fjor.

Spareraten for Norge uttrykker landets totale sparing som andel av disponibel inntekt. Gjennom de siste 30 årene av forrige århundre varierte spareraten mellom 9 og 20 prosent. Spareraten var høyest på første halvdel av 1970-tallet og på første halvdel av 1980-tallet, oppunder 20 prosent. På siste halvdel av 1990-tallet varierte spareraten en del, men den var i snitt rundt 15 prosent.

Norges sparing ble redusert noe i 2001 og 2002 i forhold til den rekordhøye sparingen i 2000, da spareraten var på 26,8 prosent. Spareraten for 2001 og 2002

er beregnet til henholdsvis 24,8 og 21,1 prosent. Spareraten ble ytterligere redusert i 2003 og er foreløpig beregnet til 19,7 prosent.

I nasjonalregnskapet posteres verdien av utvunnet olje og gass som produksjonsinntekt. Dette er med på å forklare nasjonalregnskapets høye sparetall, og kan spores igjen i Oljefondets økte finansielle fordringer på utlandet. Alternativt kan utvinningen derfor betraktes som omveksling av formue med en tilsvarende nedjustering av landets sparing.